

וכן הנשים והטף, כל חד וחד לפום שיעורא דילי' להוסיף בלימוד התורה (במיוחד) בעניני משיח וגאולה.

ומה טוב – שהלימוד יהי' (ברבים) בעשרה, כי, נוסף על המעלה ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שר' ביניהם"²⁶, יש מעלה מיוחדת כשלומדים עניני משיח והגאולה ברכים בנוגע להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שע"ז הולכת וגדלה ההשתוקקות והצפי' לביאת המשיח²⁷.

ועוד ועיקר כפשוט – להוסיף בקיום המצוות בהידור, ובמיוחד בההידור במצות הצדקה (כללות כל המצוות²⁸) ש"מקרכת את הגאולה"²⁹.

וכדאי ונכון לקשר ההוספה בצדקה עם ההוספה בתורה בעניני משיח וגאולה – ע"ז שההוספה לצדקה היא מתוך כוונה לקרב ולזרז את הגאולה, כיון שכוונה זו כשלעצמה היא חלק מלימוד התורה בעניני הגאולה – הלימוד (במחשבה – מזמן לזמן) דמאמר חז"ל "גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה".

(משיחות ש"פ תזריע-מצורע, ו' אייר תנש"א)

(26) אבות פ"ג מ"ז. וראה אגה"ק סכ"ג.

(27) ולכן, גם אלה שרוצים ללמוד בעיון ושקו"ט (ועד לחדש חידושי תורה בעניני משיח וגאולה), מתוך מנוחה וישוב הדעת, ע"י הלימוד לעצמו או בחברותא – ישתדלו (מזמן לזמן) להשתתף גם בהלימוד בעשרה, כדי שיהי' אצלם גם המעלה שע"י הלימוד בעשרה (כבפנים).

(28) ראה תניא פל"ז.

(29) ב"ב י"ד, א.

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן

מליובאוויטש

תזו"מ

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק א
(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושלש לבריאה
מאתיים שנה להסתלקות-הילולא של ב"ק אדמו"ר הזקן

תזריע

הגאולה שנתבארו בריבוי מקומותי,

— בתורה שבכתב (ובפרט „בדברי הנביאים . . שכל הספרים מלאים בדבר זה“²⁰) ובתורה שבעל פה, בגמרא (ובפרט במסכת סנהדרין ובסוף מסכת סוטה) ובמדרשים, וגם — ובמיוחד — בפנימיות התורה, החל מספר הזהר (ש„בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר כו' יפקון ב' מן גלותא ברחמים“²¹), ובפרט בתורת החסידות (שע"י הפצת המעיינות חוצה אתי מר דא מלכא משיחא²²), בתורת רבותינו נשיאנו, ובפרט בתורתו (מאמרים ולקוטי שיחות) של נשיא דורנו — מעין ודוגמא והכנה ללימוד תורתו של משיח, „תורה חדשה מאתי תצא“²³, שילמד לכל העם פנימיות התורה (טעמי תורה), ידיעת אלקות („דע את אלקי אביך“²⁴), כפס"ד הרמב"ם²⁵ ש„באותו הזמן . . יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו“ —

וההוספה בלימוד התורה בעניני משיח והגאולה („מלכות שבתפארת“) היא ה„דרך ישרה“ לפעול התגלות וביאת המשיח והגאולה בפועל ממש.

ועל של פועל באתי — ובודאי יעוררו ויפרסמו בכל מקום ומקום:

כדי לפעול התגלות וביאת המשיח תיכף ומיד — על כאו"א מישראל (האנשים — הן יושבי אוהל (ישכר) והן בעלי עסק (זבולון),

ככתוב⁴: „עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב — מרוב כל“, מנין נובע „עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב“? — מ"רוב כל“, מושג הכולל את כל העולמות הנעלים ביותר.

— ומאחר ששמחה של מצוה באה מהתקשרות עם עצמותו יתברך, שהוא אינו מוגבל בכל הגבלה — סרות כל ההגבלות, כך שגם כשאיש מזריע תחלה — אפשרית הולדת בחינת זכר.

ד. בדרך זו יובן גם הענין כפי שהוא לעתיד לבוא: כיון שלעתיד תהיה התגלות עצמותו ית' — תוסרנה כל ההגבלות ויהיה גם „ולציון יאמר איש ואיש יולד בה“, איש מזריע תחלה — יולדת בחינת זכר.

ה. לפי האמור תובן המחלוקת בין התלמוד הבבלי לבין התלמוד הירושלמי בקשר לולד זכר ונקבה, בבבלי⁵ נאמר שעד ארבעים יום יכולה להועיל בקשת רחמים שיהא הולד זכר, אך לאחר ארבעים יום זה תפלת שוא. ואילו בירושלמי⁶ נאמר שגם לאחר ארבעים יום, ולפי דעה נוספת — גם כשהאשה כורעת ללדת, עשויה עוד תפלה להועיל שיהא הולד זכר.

הדבר ניתן להסבר — לפי האמור — כך: אמנם לאחר עיצוב דמות הולד — תפלה כזו היא תפלת שוא, אבל לפי הירושלמי עשויה תפלה להועיל תמיד, משום שבירושלמי — בניגוד לבחינת „במחשכים“ וקושיית שבתלמוד בבלי⁷ — שורר מעין הגילוי שלעתיד, ובבחינה זו אין קיימות כל הגבלות.

א. על הפסוק: „אשה כי תזריע וילדה זכר“ — אומרים רז"ל¹: „איש מזריע תחלה — יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה — יולדת זכר“.

ברם, רק עתה הדבר הוא כך, ואילו לעתיד לבוא יהא הולד בבחינת זכר גם כשאיש מזריע תחלה, כאמור בתורה אור² לפסוק: „ולציון יאמר איש ואיש יולד בה“ — איש ואיש — גם כשאיש מזריע — יולדת בחינת זכר (איש).

ב. דוגמא לדבר זה אנו מוצאים גם עתה. בלקוטי תורה לפרשתנו מוסבר שע"י שמחה של מצוה נגרם „שתלד זכר“, משום ששמחה של מצוה למטה מעוררת שמחה גם למעלה, ו„שמחה פורצת גדר“ עד שסרות כל ההגבלות שנובעות מסדר הבריאה, ובכללן גם ההגבלה של „איש מזריע תחלה — יולדת נקבה“.

דרך משל: מלך בשר ודם כשהוא שרוי בשמחה הרי הוא חורג מגדריו וחוקיו, והוא מתגלה לכל, כקטן כגדול, כך גם למעלה: בגלל השמחה מתגלית האלקות הנעלית מהגבלה וסרות כל ההגבלות.

ג. הפנימיות שבדבר היא:

שמחה של מצוה באה על-ידי התבוננות בחשיבות המצוות, שבאמצעותן „נמשך“ אור שהיא נעלה מכל יחס לעולמות, ואפילו מגילוי האור שבגן-עדן. וכמאמר רז"ל³: „יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא“. — כל חיי העולם הבא הם עדיין בגדר נבראים, והרי הנבראים מוגבלים, ואילו המצוות הן רצונו יתברך, שהוא בלי גבול כלל.

התבוננות זו מביאה לידי כך שה„עבודה“ תהא בשמחה, ויתר על כן — בטוב לבב.

(4) דברים כח, מז.

(5) ברכות ס, א.

(6) ברכות פק"ט, הלכה ג.

(7) בארוכה — בשערי אורה שער התנוכה דרוש הא' פנ"ד. ד"ה חייב אינש לבסומי תש"ח אות יא.

(1) ברכות ס, א.

(2) תורה אור לו, ג.

(3) אבות פ"ד מ"ז.

... „רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם“:

„האדם“ – קאי על „אדם“ הזה (ש„הוא במדרגה גדולה . . שלימו דכולא“) כשמוכשרין מעשיו ותיקן כל הדברים . . רק פסולת שבסוף לבושו עדיין לא נתברר כו“ מצד ענין הגלות – כמו רבי; ובדורנו זה – דור האחרון של הגלות, עקבתא דמשיחא, שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני העבודה שהיו צריכים להעשות במשך זמן הגלות – י“ל שכל בניי הם בדרגא זו.

והשאלה היא: כיון שכבר נסתיימו „מעשיו ועבודתו כל זמן משך הגלות“¹¹ – מהי ה„דרך ישרה“ (הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה) שיבור לו האדם (כללות בניי) שגמר עניני העבודה כדי לפעול התגלות וביאת המשיח¹²?

... וביאור ה„דרך ישרה“ להתגלות וביאת המשיח עיי „מלכות שבתפארת“ – בנוגע למעשה בפועל:

ובהקדמה – שכיון שמשיח צדקנו עומד לבוא תיכף ומיד, אבל עדיין לא בא בפועל, שלכן דרושה ההשתדלות האחרונה („סוף לבושיו“) של כאו“א מישראל להביא את המשיח, צריכה להיות הפעולה (לא עיי „מלכות שבתפארת“, ענינו של מלך המשיח עצמו, אלא) עיי „מלכות שבתפארת“, כלומר, ענינו של המשיח (מלכות) כפי שהוא בתורה (תפארת).

... ובפשטות: „תפארת“ – הו“ע לימוד התורה, ו„מלכות שבתפארת“ – הוא לימוד התורה בעניני מלך המשיח ובעניני

(16) לקו“ת פרשתנו כב, ב.

(17) תניא רפ”ז.

(18) ומתחיל מהתגלות וביאת המשיח שבכאו“א מישראל, כידוע שהפסוק „דרך כוכב מיעקב גו“ שקאי על מלך המשיח (ירושלמי תענית פ”ד ה”ה), קאי גם על כאו“א מישראל (ירושלמי מע”ש פ”ד ה”ו), כיון שיש בו ניצוץ מנשמת משיח (מאור עינים ס”פ פינחס).

1. כפי שדובר פעמים מספר – הרי כל דבר גשמי, וביחוד כזה הכתוב בתורה, נמצא גם ברוחניות, ומבחינתו הרוחנית הוא משתלשל ונוצר כפי שהוא בגשמיות.

כן גם הענין של זכר ונקבה, על פרטיהם האמורים: א) הבדל בין „איש מזריע תחלה“ לבין „אשה מזרעת תחלה“ ב) הבדל בין עתה לבין לעתיד – מצוי גם בבחינה רוחנית, לגבי עבודתו הרוחנית בנפש האדם.

2. ב”לקוטי תורה“ (שם) מוסבר מאמר רז”ל זה (איש מזריע וכו’) – מבחינת המשמעות הרוחנית: איש ואשה הם הקב”ה וכנסת ישראל. פירוש: „איש מזריע תחלה“ הוא שההתעוררות מתחילה מלמעלה, „אתערותא דלעילא“, ו”אשה מזרעת תחלה“ – שההתעוררות מתחילה באדם, „אתערותא דלתתא“.

„איש מזריע תחלה – יולדת נקבה“: כשההתעוררות באה מלמעלה נוצרת למטה בחינת „נקבה“, דבר שאינו של קיימא (כמאמר⁸): „נשים דעתן קלות“, כי מאחר שהאדם לא הכין „כלי“ להתעוררות זו, שבאה רק מלמעלה, אין לה אחיזה בנפש האדם, אבל כש”אשה מזרעת תחלה“, כשההתעוררות באה מצד האדם, והרי הוא „כלי“ אליה, „יולדת זכר“, נעשה הדבר לבר קיימא, שכן האדם קולטו בפנימיות.

ח. למרות זאת יש יתרון גם ב”איש מזריע תחלה“ (אתערותא דלעילא), שכן „אתערותא דלתתא“ מסוגלת „להמשיך“ אך ורק אור שהוא יחסי לנבראים, ואילו כש”איש מזריע“, כשבאה ה”המשכה“ מלמעלה, אפשרי ו”נמשך“ אור בלי גבול, שהוא נעלה מן העולמות.

נמצא, איפוא, שיש יתרון לכל אחד משני האופנים. היתרון של „איש מזריע תחלה“ הוא באור, בכך שהאור נעלה יותר, והיתרון של

”אשה מזרעת תחלה“ הוא בכך שהאור נקלט בפנימיות.

אך לעתיד יהיה „איש ואיש יולד בה“ – יהיו אז שני היתרונות: אור הנעלה מיחס לעולמות – ובפנימיות, „ליהי כדן וכדין“⁹.

ט. שני הענינים, של „המשכה“ ממעלה למטה ושל העלאה ממטה למעלה, הם המשמשים, גם, כללית, ההבדל בין החדשים ניסן ותשרי.

ביחס לחדשים ניסן ותשרי נאמר במדרש¹⁰: „משבחר הקב”ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, ומשבחר ביעקב ובניו – קבע בו ראש חודש של גאולה“. ראש השנה משבחר הקב”ה בעולמו הוא בחדש תשרי וחודש של גאולה משבחר ביעקב ובניו הוא ניסן.

בספר העקידה ובספרים אחרים מוסבר תוכנם של שני החדשים, כדלהלן: קיימות שתי דרכים בהנהגת הקב”ה את העולם – הנהגה טבעית, והנהגה נסית נעלית מן הטבע. בתשרי – ראש השנה להנהגת הטבע, שכן בא’ בתשרי היתה בריאת האדם, גמר הבריאה¹¹ שעל פי סדר הטבע. בניסן – ראש השנה להנהגה הנעלית מן הטבע, שכן בחדש ניסן היתה יציאת מצרים, הנסים שלמעלה מהטבע. אלא שעדיין בלתי מובן, מדוע צריך ראש השנה של הנהגה הנסית לחול בזמן שונה, אם משום יציאת מצרים שאירעה בחדש ניסן – הרי דבר זה עצמו טעון הסבר: מדוע היתה יציאת מצרים בחדש ניסן ולא בחדש תשרי, וביחוד לאחר שהתחלת הגאולה היתה אמנם בחדש תשרי, כפי שנאמר בגמרא¹²: „בתשרי בטלה עבודה מאבותינו במצרים“ – למה, איפוא, לא היתה גם הגאולה השלמה בחדש תשרי ולא דוקא בחדש ניסן?

– הסבר הדבר: ההבדל בין תשרי לבין ניסן

(9) ב”ב עה, א. ראה גם לקו“ת פ’ ראה ד”ה ושמי כדכד.

(10) שמור”ר טו, יא.

(11) ר”ן בראש השנה טו, א.

(12) ראש השנה יא, א.

(8) שבת לג, ב. קידושין פ, ב.

הוא בכך שתשרי הוא חודש של מדת הגבורה, תשובה, העלאה מלמטה למעלה, ומאחר שהתעלות הנבראים ב"עבודתם" – כל כמה שתהיה נעלית הדרגה אליה יגיעו – היא בהגבלה – חל לפיכך בתשרי ראש השנה להנהגת הטבע, ואילו ניסן הוא חודש של מדת החסד, "המשכה" מלמעלה למטה, מדרגה נעלית מן העולמות – לפיכך חל בניסן ראש השנה להנהגה נסית שלמעלה מן הטבע.¹³

לפיכך אנו נוכחים לדעת כי בתשרי מתפללים לגשם ובניסן – לטל. ההבדל בין גשם לטל ידוע בכך שהגשם בא "באתערותא דלתתא" (=התעוררות שלמטה), ואד יעלה מן הארץ, והטל בא ב"אתערותא דלעילא".

(זה גם טעם לכך ש"מטר מיעצר" – גשם עלול להיעצר – משום ש"המשכה" המטר תלויה ב"עבודת" הנבראים וכשנפחת העבודה – נפחת הגשם, ואיל "טל לא מיעצר"¹⁴ שכן מקורו ב"המשכה" מלמעלה, מדרגה אליה אין מגיעה עבודת הנבראים).

ומשום כך בתשרי ("העלאה") מתפללים לגשם, ובניסן ("המשכה") – לטל.

י. ברם, מדוע, לפי המוסבר לעיל, בתשרי בטלה העבודה מאבותינו והיתה התחלת הגאולה בחדש תשרי?

– הדבר יובן עם הסברת הדיוק שבביטוי: "משבחר הקב"ה בעולמו". לא נאמר: "משברא הקב"ה את עולמו", כי אם – "משבחר". "בחר" נעלה יותר מ"ברא", שכן ע"י כך שהקב"ה בחר בעולם התעלה העולם וזכה

לקירבה מסוימת לאלקות.

זה פשר דיוק הלשון: "משבחר הקב"ה בעולמו – קבע בו ראשי חדשים ושנים". גם ראש השנה שבתשרי, שהוא ראש השנה של הנהגת הטבע, אף הוא נעלה בדרגתו מן העולם לכשעצמו, שכן הוא קשור עם העולם כפי שהוא בבחירת הקב"ה.

בריאית העולם לכשעצמו היתה בכ"ה באלול¹⁵, ואילו "משבחר הקב"ה בעולמו" הוא באחד בתשרי (זמן בריאת האדם, והרי ב"עבודת" האדם נעשה העולם "כלי" לאלקות), ועל אחד בתשרי נאמר: "זה היום תחלת מעשיך". כ"ה באלול הוא בחינת "כה" וא' בתשרי – בחינת "זה". "זה" נעלה מ"כה", כמאמר¹⁶: "כל הנביאים נתנבאו בכה ומושה נתנבא בזה". העולם כשלעצמו הוא בחינת "כה", משום שבגלל ההעלם וההסתה של האלקות בעולם אין אפשרות להצביע ולומר "זה", כי אם בחינת "כה" בלבד, ואילו בריאת האדם ו"עבודתו" יוצרות אפשרות לומר "זה", לראות אלקות במוחש – כדרך: "שכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר: 'זה איל'".

אלא שכל זה קשור רק בבחינת האלקות השייכת ומצטמצמת ביחס לעולם, ומנהיגה את העולם בהנהגת הטבע, אלא שדרגה זו עצמה מופיעה בהתגלות ולא בהעלם. אבל בחדש ניסן מאירה אלקות שלמעלה מהעולמות, בדרגה שאין בה ח"ו כל הגבלה של הטבע, וממנה נובעת ההנהגה הנסית שלמעלה מהטבע.

– לפי האמור יובן ענין זה של "בתשרי בטלה העבודה מאבותינו" – שכן גם בתשרי מאירה מהות אלקות, ומשום כך בטל השעבוד והיתה אתחלתא דגאולה, אלא שעדיין היו שרויים ב"מצרים" (מלשון מצרים וגבול), כיון שזו בחינת אלקות כפי שהתלבשה בטבע. יציאת מצרים היתה דוקא בחדש ניסן, בו

(15) ויקרא רבה ר"פ טז. פרקי דרבי אליעזר פ"ח. ראה ר"ן ר"ה טז, א.

(16) ספרי. רש"י עה"ת במדבר ל, ב.

המשיח גואל את ישראל בגאולה האמיתית והשלמה שאין אחרי גלות, כפס"ד הרמב"ם⁸, "יעמוד מלך מבית דוד וכו'".

... ושם (בהתחלת הסוגיא): "דבי רבי שילא אמרי שילה שמו, שנאמר עד כי יבוא שילה, דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו (כמו ינאי, כל אחד הי' דורש אחר שמו⁹), שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו, דבי רבי חנינה אמרי חנינה שמו, שנאמר אשר לא אתן לכם חנינה, ויש אומרים מנחם בן חזקיה שמו, שנאמר כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי¹²".

ואנן (חסידים) נעני' אבתרייהו (בנוגע לרבותינו נשיאינו, ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) – יוסף שמו, שנאמר¹⁰, "יוסף אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'", יצחק שמו, שנאמר¹⁴, "אז ימלא שחוק פיניו".

* * *

"רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם"¹⁵. . . ויש לומר הביאור בזה – בהמשך להאמור לעיל בנוגע להתגלות וביאת המשיח:

(8) שבעה ערה 5.

(9) סנהדרין שם.

(10) פרש"י שם. – ולהעיר מדיוק לשון פרש"י, "כל אחד הי' דורש אחר שמו" (ולא שהתלמידים חידשו ששמו כשם רבם).

(11) כ"ה (בן חזקיה) בדפוסים שלפנינו, ובירושלמי ואיכ"ר: "מנחם" סתם. – ולהעיר שרש"י מעתיק תיבת "מנחם", ומוסיף "בן חזקיה". וכנראה שצ"ל בפרש"י, "ה"ג בן חזקיה", אלא שהבחור-הועצער "תיקן" והשמיט "ה"ג". ועצ"ע.

(12) וראה גם ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא. וראה לקוטי לוי"צ על

מאד"ל ע' קו ש, כל הדעות אמת הם ואלו ואלו דא"ח, עיי"ש.

(13) ישע"י יא, יא-יב.

(14) תהלים ככו, ב. וראה ברכות לא, א.

(15) אבות פ"ב מ"א.

(13) ראה זח"ב (קפ), א: החדש הזה לכם כו' כסדר דאתון אביב כו' ירחא שביעאה דילי איהו מסופא דאתון. ושם (נא, ב): אתון כו' כסדרן כו' אשתכחו בחדש כו' למפרע כו' משתכחו בגבורה. – ולהעיר מלקו"ת להאריז"ל פ' ויצא ד"ה ענין הו' כוכבי לכת: מניסן ועד אלול כו' זכרים כו' חג"ת נה"י כו' ומתשרי כו' גבורות גשמים או"ח נוקבא (וצ"ע ממ"ש להיפך: בטעמי המצות פ' בא – הובא בעטרת ראש בתחלת הדרוש לעשיית, – בפרי עץ חיים שער ר"ה פ"ד, בשער הכוונות ענין ר"ה ד"א, בנר שלום – בסוף ע"ח דפוס וורשא – בסופו). וראה קהלת יעקב מע' יב חדשים.

(14) תענית ג, א.

בשורת הגאולה

כב.

מדובר ומודגש ביותר בזמן האחרון ממש ע"ד הצורך בפעולתו של כאו"א מישראל לעשות כל התלוי בו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש תיכף ומיד ממש,

— כיון שבימינו אלה ממש (עם סיומו של חודש ניסן דהי' תהא שנת אראנו נפלאות) „כלו כל הקיצין“ (קץ הימים) ו„קץ הימיו“ (י) כפשוטו ממש, ובודאי שתיכף ומיד בא משיח צדקנו, וכאו"א מראה באצבעו ואומר „הנה זה (מלך המשיח) בא“, שכבר בא (בלשון עבר) ברגע שלפני רגע זה.

* * *

משיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות, ובמצב של גלות, שסובל תחלואי הגלות [כהמשך הגמרא] „אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש“, „אם משיח מאותן שחיין עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש, דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה“], ומצפה בקוצר רוח ובכליון עינים להתגלות (מהעלם בזמן ומצב הגלות), דמלך

- (1) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. וש"נ.
- (2) נוסף לכך שבזמן הגמרא כבר „כלו כל הקיצין“ (סנהדרין צז, ב).
- (3) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).
- (4) סנהדרין צח, ב.
- (5) וע"פ פס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספ"א), „ואם יעמוד מלך מבית דוד כו" — היינו שהוא כבר מלך.
- (6) פרש"י שם. — וע"ש זה נקרא „חיורתא (מצורע) דבי רבי“, „ע"ש רבינו הקדוש שנקרא רבי... שהי' סובל תחלואים ויסורים כמוהו“ (חדא"ג מהרש"א שם).
- (7) שלכן „שרי חד ואסיר חד (מתיר נגע ומקנחו וקושרו מתיר האחר ועושה כן, ואינו מתיר שני נגעים יחד (כשאר הסובלי חלאים שיושב ביניהם)), אמר דילמא מבעינא דלא איעכב (אי בעי לי לצאת ולגאול את ישראל לא איתעכב כדי קשירת שני נגעים) — סנהדרין שם ובפרש"י.

מאירה אלקות כפי שהיא בלי גבול, והיתה זו יציאה מכל המיצרים וההגבלות.

יא. לפי דברים אלה יובן גם מדוע התחלת עשרת הדברות היא: „אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים“. ידועה¹⁷, הרי, הקושיא: מדוע נאמר „אשר הוצאתיך מארץ מצרים“, ולא „אשר בראתי שמים וארץ“, מאורע שיש בו פלא יותר¹⁸ מאשר ביציאת מצרים?

אלא שזה תוכן הדבר: חידושו של מתן תורה הוא בכך שע"י תורה ומצוות ניתן להתקשר עם עצמות ומאורות האלקות הנעלה מן העולמות. משום כך אין מוזכרת בהתחלת מתן תורה בריאת שמים וארץ, כי אם יציאת מצרים — כיון שחידושו של מתן תורה הוא יציאה מכל המיצרים וההגבלות של העולם, והתקשרות עם אלקות שלמעלה מהעולמות.

יב. לפי זה תובן גם המחלוקת בגמרא¹⁹ בדבר זמנה של הגאולה העתידה: רבי אליעזר סובר כי „בניסן נגאלו, בתשרי עתידין להגאל“, ורבי יהושע סובר כי „בניסן נגאלו, בניסן עתידין להגאל“. — בלתי מובנת, לכאורה, דעת רבי אליעזר: מדוע יהיה זמן הגאולה העתידה שונה מזמן גאולת מצרים?

— אלא שלפי המוסבר שבניסן „המשכה“ מלמעלה למטה ובתשרי „העלאה“ מלמעלה למטה יובן הדבר. ר' אליעזר ור' יהושע נאמנים כאן לשיטתם במחלוקת אחרת²⁰ בדבר דרכה של הגאולה עתידה. ר' אליעזר סובר: „אם ישראל עושין תשובה — נגאלין כו“, כי מאחר שהגלות באה בגלל החטא — „ומפני חטאינו גלינו מארצנו“ — צריכה אף הגאולה לבוא ע"י תיקון החטא, עבודת התשובה. ענינה של תשובה הוא הרי „עבודה“ מלמעלה למטה — ולפיכך תהיה גם הגאולה בתשרי,

„העלאה“. גם לפי פשוטם של דברים עיקר זמן התשובה הוא בחדש תשרי, ככתוב: „דרשו הוי' בהמצאו“ ורז"ל אומרים²¹: „אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים“.

אבל רק יהושע סובר כי דרכה של הגאולה תהיה: „ולא בכסף תגאלו — לא בתשובה כו“, כי אם תבוא מלמעלה למטה, ולפיכך סובר הוא כי „בניסן עתידין להגאל“, וכך גם הלכה, כפי שסותם המדרש²².

יג. אך עדיין יש להבין את תוכנה הפנימי של המחלוקת בדבר הגאולה העתידה, אם תבוא ע"י „עבודה“ או ע"י התגלות מלמעלה.

כן יש להבין את ה"סלקא דעתך" (הסברה הראשונית) של הגמרא שם, שגם לדעת ר' יהושע היה צורך, מסברא, לומר כי „בתשרי עתידין להגאל“, וכפי שמביאה הגמרא הוכחות מספר שהגאולה תהיה בתשרי, ורק בסיכום דוחה הגמרא את כל ההוכחות ומסיקה כי הגאולה תהיה בניסן. מכאן משמע שלפי פשוטו של דבר היתה הגאולה העתידה צריכה לבוא ע"י „עבודה“ מלמעלה למטה — בתשרי, ורק בסופם של דברים באה המסקנה שהגאולה תהיה בדרך של „מלמעלה למטה“ — ניסן.

יש, איפוא, צורך להבין את סברת ר' אליעזר ואת ה"סלקא דעתך" שלדעת ר' יהושע: והרי "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"²³ ויציאת מצרים היתה בחדש ניסן, מלמעלה למטה, מדוע תהא, איפוא, אף "סלקא דעתך" שהגאולה העתידה תהיה בתשרי, מלמעלה למטה?

יד. ההסבר שבדבר הוא כך: דובר הרי שקיים יתרון גם להעלאה מלמעלה למטה. נכון, אמנם, שהאור הוא בדרגה נחותה יותר, אך הוא נקלט בפנימיות. לפיכך יש מקום בשכל לומר שהגאולה תהיה בתשרי, משום החשיבות של הפנימיות.

(17) אבן עזרא עה"ת. ובכמה מקומות בדא"ח.

(18) תניא ח"ב פ"ב. ראה גם ד"ה החדש ת"ש ס"ב.

(19) ראש השנה יא, א.

(20) סנהדרין צז, ב.

(21) ראש השנה יח, א.

(22) שמ"ר טו, יא.

(23) מיכה ז, טו.

יציאת מצרים היתה לפני מתן תורה, כשבני ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה, ולפיכך היה צורך להודקק ל"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, בכבודו ובעצמו", ולכן היתה הגאולה בניסן.

אבל הגאולה העתידה תבוא לאחר "עבודת" הנבראים שלאחר מתן תורה, כיון שבעבודתנו בתורה ובמצוות אנו מזככים את העולם ועושים אותו כלי לאלקות. זה, הרי, חידושו של מתן תורה – שגם הענינים הנעלים ביותר צריכים לבוא לעולם בבחינה פנימית, עד כדי כך שלמרות העובדה שגילויי המשיח נעלים יותר מן העולם – צריכים גם הם להיקלט בבחינה פנימית דוקא, ולכן סובר ר' אליעזר כי "בתשרי נגאלין".

אך ר' יהושע סובר, וכן ההלכה, שהגאולה העתידה תבוא מלמעלה, ובכל זאת תהיה בפנימיות, ככתוב: ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, למרות ש"איש מזריע תחלה", אתערותא דלעילא, – "יולדת זכר", קיום בפנימיות.

(מאמר ד"ה החדש הזה לכם, תשי"ז)

טו. על הפסוק "אשה כי תזריע וילדה זכר" – אומר "אור החיים" הקדוש: "עוד ירמוז הכתוב לכנסת ישראל" שנקראת "אשה", ככתוב²⁴: "כי בועליך – עושיך". כשכנסת ישראל תזריע מצוות ומעשים טובים ("זרעו לכם לצדקה"²⁵) – הרי, לפי הבטחת התורה, "יילדה זכר", בחינה נעלית יותר מבחינת נקבה, "יילדה ודאי" (בכך הוא מתרץ את קושינו מדוע נאמר "יילדה" ולא: "אם תלד זכר", כפי שנאמר בהמשך הדברים: "ואם נקבה תלד"). הדברים מוסבים לגאולה העתידה שתהיה בבחינת זכר.

והוא מסביר את יתרון הגאולה העתידה לגבי גאולת מצרים בכך שלגאולת מצרים לא

היה קיום, והיתה אחריה גלות, אבל הגאולה העתידה תהיה גאולה שלמה שאין אחריה גלות, משום ש"עבודת" בני ישראל – "אשה כי תזריע" – תביא לידי כך שהגאולה העתידה תהיה בבחינת זכר, בקיום ועמידה לנצח.

– זה תוכן דבריו²⁶.

יתכן לומר כי הדבר הוא דוגמת הנאמר במכילתא²⁷ (ועד"ז במדרש תהלים): "כל השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר – שירו לה' שיר חדש".

טז. הטעם לשם "אשה" הוא: "כי מאיש לוקחה זאת"²⁸. – "אין איש – אלא הקב"ה, שנאמר: ה' איש מלחמה"²⁹, וכיון שכנסת ישראל נלקחת מהו', איש, נקראת היא אשה.

כל שם של בני ישראל מציין ענין מיוחד בהם. השם "אשה" מורה שכל מציאותם היא רק זו ש"מאיש לוקחה זאת", לבן ישראל אין נוגעת חומריות, וגם לא גשמיות. בעצם נפשו לא נוגעים לו גם פרס ושכר רוחני, ואפילו הדרגות הנעלות ביותר שבשכר רוחני. נוגע לו רק הקב"ה בעצמו³⁰, ובהתאם למוסבר לעיל במאמר^{30*} שאפילו הדרגות העילאיות ביותר בגן עדן העליון אינן אלא הארה בלבד, וללא כל יחס לגבי עצמותן.

וכאשר ישנה בחינת "אשה" – דרושה עתה פעולה של "תזריע". כל זריעה היא אך ורק בארץ. כשזרע מישוה את הגרעין לא בארץ כי אם למעלה מעשרה טפחים, או אפילו למטה מעשרה טפחים, ואפילו בשלשה טפחים הסמוכים לארץ, שהם "כלבוד דמי" – לא תבוא ממנה כל צמיחה. זריעה חייבת להיות אך ורק בארץ, ואז נוצרת ממנה צמיחה.

(26 בארוכה – ראה ד"ה אשה כי תזריע תרכ"ו.
(27 וזבא בתוספות פסחים קטו, ב. ד"ה ה"ג ונאמר.
(28 בראשית ב, כג.
(29 סוטה מב, ב. שמות טו, ג.
(30 ראה רמב"ם הלכות תשובה פ"י. שרש מצות התפלה – להצ"צ – פרק מ עה"פ ועמך לא חפצתי.
(30*) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 218.

הוא הדבר ב"זריעת" המצוות – היא צריכה להיות אך ורק בארץ³¹, ונאמר: "זרעתיה לי בארץ"³², "כי תהיו אתם ארץ חפץ"³³, דברים אלו הם דוקא למטה. לא למעלה מ"עשרה טפחים, – (כחות מקיפים), ואף לא "למטה מעשרה טפחים" (בכחות פנימיים של שכל ורגש) כי אם בפועל ממש, אך ורק בעשייה של פועל.

כל עוד נעדרת העשייה הגשמית – אין מספיקה כוונת המצוות במוח, ואף אין די ברגש הלב, מתוך טענה של: "רחמנא לבא בעי"³⁴, כאילו די בלב חם ובמוח זך, ובכך לצאת ידי חובה. כלפי טענה כזו ייאמר: לא! הכרחית עשייה בפועל ממש.

במצות הצדקה, שהיא כללות כל המצוות, אין די בכך שאדם ירחם על העני, ישפוך דמעות על מצבו וכו' – ואילו המטבע יישאר בכיסו: יש צורך לתת את המטבע לעני, כפי פשוטו של דבר, בגשמיות. וכדרך שהדבר בצדקה, כך גם בכל המצוות – הן צריכות להתבטא בפועל של ממש, דוקא בגשמיות, יציאת בצמור גשמי, תפילין בקלף גשמי וכו'. זו המשמעות של "אשה כי תזריע": כאשר אדם נמצא בבחינת "אשה" (כפי שהוסבר לעיל) – צריכה והכרחית להיות "תזריע" בארץ למטה. עלול הרי להיות שמשום הרגשת יקר ה"איש", הנעלה מכל הגילויים כנ"ל, יהיה שרוי ב"כלות הנפש", דוגמת נדב ואביהו שהיו קדושים ביותר, כפי שרש"י³⁵ מביא שמשא אמר לאהרן שהם "גדולים ממני וממך", ו"בקרבתם לפני ה'" – מיד "וימותו", הם הגיעו לדרגת "כלות

הנפש"³⁶ – יש, איפוא, להביא לידי כך שתהיה פעולה ש"תזריע" – בארץ דוקא. וכנשנעשה כך – "יילדה זכר, וילדה ודאי", וסוף סוף תבוא הגאולה העתידה, בחינת זכר, כאמור.

יז. כשם שישנו הענין של "זכר" ביחס לגאולה העתידה – כך קיימת בחינה זו גם עתה לגבי "עבודת" האדם. ובאמצעות עבודת האדם בבחינת זכר – "נמשכת" הגאולה שהיא בבחינת זכר.

העבודה היא – כלשון הגמרא³⁷: "איש – דרכו לכבוש". יש לכבוש את העולם וכל עניניו. יש לעשות את הדבר בתוקף של איש שדרכו לכבוש, כאמור בתחלת ה"טור-שלחן" ערוך: "יתגבר כארי ולא יתבייש מפני המלעיגים", ובאמצעות עבודה זו מביאים הגאולה.

יח. דבר זה רמזו גם בנאמר בהמשך הפרשה – "וביום השמיני ימול בשר ערלתו": ע"י "עבודה" של בחינת זכר מגיעים לבחינת "יום השמיני". מתבטלים כל הענינים של היצר הרע, על שבע השמות בהן הוא נקרא³⁸, ובכללן – ערל, ונוצר ענין של מילה, מל י"ה³⁹, סר ומסתלק ההעלם המעלים על השם י"ה, שהוא קליפת עמלק, "אין השם שלם כו' עד שימחה זרעו של עמלק"⁴⁰, ו"ומלתם את ערלת לבבכם" מביא⁴¹ לידי "ומל הוי' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" בביאת משיח צדקנו. (משיחת ש"פ שמיני, תשי"ט)

(36 ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 215 ובהערה 22 שם.

(37 יבמות סה, ב.

(38 סוכה נב, א.

(39 שער המצות להאריז"ל פ' לך.

(40 תנחומא ס"פ תצא. רש"י עה"ת שמות יז, טז.

(41 ראה אגה"ק סימן ד.

(31 ראה תו"א ס"פ שמות. אוה"ת שם.

(32 הושע ב, כה.

(33 מלאכי ג, יב.

(34 סנהדרין קו, ב. ברש"י שם.

(35 ויקרא י, ג.